

viðurskipti, serliga tá ið bløðini koma heimanifrá.

Kvinnukúganin í Føroyum stórir enn man heldur at hon er ill

Rógvi: — Nú hava tit arbeiðt við nógvum her niðri, ið ikki er vanligt í Føroyum, og hava mett nekrum heilt øðrum meiningum, ið tit eisini partvis hava tikið at tykkum. Hvussu er at koma heim aftur til Føroyar?

Gunnleig: — Tað er oftani trupult hjá mær at koma heim, tí í veruleikanum er kvinnukúganin í Føroyum nógv størri, enn man heldur, at hon er, meðan man er her niðri, eisini tí at vit ikki beinleiðis verða útsett fyri henni her niðri.

Her umgangast vit mest fólk, ið eru samd við okkum og har tilkirk spurningar verða tiknir upp — eisini í gerandisdegnum. T.d. í kollektivinum har eg búgvi, er ikki tann stóri munur millum kynini, vit eru all meira líka, luttaka á jøvnum fæti í øllum, sama ger seg galdandi í skúlanum...

Harafturimóti tá ið tú kemur heim til Føroyar, so verður beinanevnið væntað av tær, at tú ert soleiðis, sum tað nú einferð verður hildið at kvinnur eiga at vera. Luttekur tú í onkrum kjaki t.d. politiskum, so verður nærmast flent at tær — hetta eigur tú ikki at hava skil fyri. Taka vit fakið hjá mær, so er tað í Føroyum eitt mannfólkakaf og vilt tú luttaka í handverkarpartinum av fakinum, so verður tú beinleiðis forðað í hesum, tað hava kvinnur heldur ikki skil fyri!

Malan: — Nú er mitt fak ikki eitt »mansfak«, sum tað hjá Gunnleig. Eg lesi danskt, tað er ein lærarútbúgving, har eru eins nógv kvinnur sum menn, ið undirvisa. Men tað, sum er ringt, tað er hetta her við at ganga á Universitetinum, tá ið tú kemur frá eini familju har ið hetta er nakað ógvuliga serstakt. Tað er hetta her dupulta, at tað verður sæð upp til tín sum universitetslesandi, men samstundis niður á teg sum studentur, ið meira at kalla er ein ónyttta.

Men so er tað nakað annað, og tað er dupult-livið vit í grundini liva. Tú ert heima um summarið og roynir at kenna teg sum vanliga føroying, men tað ber oftani ikki til, tí umstøðurnar eru nógv øðrvísi enn gerandisdagurin í Danmark. Tað tekur oftani fleiri vikur, at tilganga seg til føroyska gerandisdagin.

Hinvegin — tá tú so

fert niður aftur, so skalt tú aftur tillaga teg...

Ofta so veitst tú ikki rættliga, hvør ella hvat tú ert. Tú ert at kalla fremmandur fuglur á báðum rókum...

Gunnleig: — So er tað eisini tað, at tá ið man er kvinna og lesur, so er tað øgila ofta, at teg heima, ikki bara foreldur, men eisini so nógv onnur siga sum so, at tú verður nokk ongantíð liðug, og hvat skalt tú eisini brúka tað til? Hasum holdninginum havi eg so oftani mett, tað verður mett sum tíðsfordriv til eg einferð giftist og so er tað liðugt við lesnaðinum!

Í eini kjarnufamilju er tað lættari at kúga kvinnunall

Rógvi: — Etlar tú tær at giftast?

Gunnleig: — Nei, tað verða eg ikki. Tá ein kvinna fyrst er farin inn í hjúnabandið, verður hon juridiskt og peningaliga undirløgd manninum.

Nógvur kvinnur gifta seg fyri at tryggja seg peningaliga, men hvat hendir so, um teg skiljast ella maðurin doyri? So situr hon eftir við børnum uttan møguleika fyri at fáa so mikið lønandi arbeiði, at teg kunnu liva eitt samúgilt liv av tí.

Ein av fyrirtreytunum fyri at kvinnur kunnu fáa líkarætt er, at tær klára seg sjálvur peningaliga.

Nú veit eg fullvæl, at tað sum stóðan er í dag, ikki er gjørligt hjá øllum kvinnum at klára seg sjálvur.

Men kann bara vóna at foreldrini uppala deturnar hjá sær til sjálvstøðugar kvinnur. So um man hevur møguleika fyri at klára seg sjálvur, so dugi eg ikki at siggja, hvør orsök er til at giftast, umframt tað, at tað er nakað menniskjaliga vanvirðandi í at skula giftast bara fyri at fáa ein forsýrgjara.

Rógvi: — Tað innirer ikki at liva í einsemi restina av livinum?

Gunnleig: — Nei, og tað eru jú eisini aðrir mátar at liva saman uppá enn í kjarnufamiljuni t.d. í kollektivum, sum oftani hava serligan fyrirum fyri kvinnur, tí man har oftani meira málrettað arbeiðir fyri líkarætti.

Í eini kjarnufamilju er tað lættari at kúga kvinnuna.

Í kollektivinum er hon ikki so bundin av dupult-arbeiði sum í vanligu kjarnufamiljuni, tí at arbeiðsuppgávurnar eru meira javnt býttar í einum kollektivum, tað ger seg eisini galdandi, um hon eigur børn, so er tað ikki bara hon ella ein maður um at passa tey, men fleiri, tað ger, at hon hevur betri

umstøður til at útbúgva seg og luttaka í øðrum arbeiði, sum hon hevur hug til.

Rógvi: — Við kjarnufamiljuna hugast tú um eina vanliga familju, maður og kona og nekur børn, ið búgva í egnum húsi. Men hvi heldur tú, at kjarnufamiljan er serliga kúgandi, tað er hóast alt tað mest vanliga bæði í Føroyum og Danmark?

Gunnleig: — Tí at ein kjarnufamilja setur ávís mark fyri, hvat ið vit kunnu, og hvat ið vit ikki kunna. Gongur kvinnan t.d. heima meðan maðurin arbeiðir úti, so hevur hon ringt við at fáa fast tilknyti til fólk uttan fyri teir fyra veggirnar, ið ikki eins og hon ganga heima. Hon verður sera isolerað og bundin av manninum og øllum tí hann upplivir uttanfyri heimii, hennara leiklutur verður at eiga børn, rudda og vaska og hugna um mannin.

Eisini verða tey so røðuliga bundin av sinna-

Rógvi Thomsen

lagnum hjá hvørjum øðrum hevur annað gron, so gongur tað útyvir alt hús-ið; tá er frægari har fleiri búgva saman, tá ert tú ikki so bundin at sinna-lagnum hjá einum menniskja. Arbeiða bæði úti, so hevur kvinnan aloftast somu skyldur heima, hon hevur sostatt dupultarbeiði, og tað ger tað sera avmarkað, hvat ið hon hevur tíð til uttan fyri heimii t.d. eru kvinnur sera sjáldan fakliga aktivir ella aktivir á nógvum øðrum økjum m.a. orsaka av hesum. Meðan maðurin aloftast jú ikki er bundin av børnum og húsligum skyldum og tiskil hevur nógv meira tíð til arbeiði og virkseimi úteftir — tað er altíð onkur, ið ger dagurða til og vaskar klæðini hjá stjórum, lögtingsmonnum og landsstýrismonnum o.s.fr.

Harafturimót er búsetingin hjá kjarnufamiljuni eisini ópraktisk, hvørt

húski hevur sína frystiboks, vaskimaskinu, oljufyr ella ovurstór hús o.s.fr. Hvussu nógv hevði ikki verið spart, um fleiri vóru felags um hesi ting, umframt at tað eisini hevði bett um bústaðarneyðina, men sjálvsagt tað er altíð onkur ið hevur meira vinning av at selja 10 frystiboksir, vaskimaskinur, oljufyrar ella hús, enn eini. Broytt búseting hevði eisini uppá longri sikt verið nógv biligari fyri samfelagið sum heild.

Hvat forðar kvinnu og manni í at broytast?

Rógvi: — Nú hava tit tosað um, hvussu ið munurin visur seg millum Føroyar og Danmark. Fyri meg innirer tað at kvinnur frigerast bæði í samband við kvinnurærluna og annað politiskt arbeiði, eisini at tað verður neyðugt hjá monnum at broyta teirra medferð og áskoðan, at teir sjálvir av álvara taka teirra vanahugsan upp til viðgerðar.

Tað vil sjálvandi ikki siga tað sama sum, at vit skulu broytast fyri at broytast, men meira hvussu ið vit sleppa av við okkara kúgandi vanar, ið bæði kúga okkum sjálvar og onnur og kanska serstakliga kvinnur, endamálið má verða at bæði kvinnur og menn fáa tað betri.

Fyri mansins viðkomandi vil tað siga at sleppa burtur úr stírvnu mann-fólkarolluni bæði sum familjuforsýrgjari og sum tann sterki, ið klárar alt her í verðini uttan at vikast, at kenslurnar verða frigjerdar, at tað slepet undan teirri fólksku mansligheitini, har tað ikki er mansligt at visa kenslur.

Nú hevur leingi hærðri verið kjakast um, hvussu neyðturviligt tað er við eini broyttari atferð og hugsan hjá mannfolki, ja, menn hava sjálvri tikið stig til at stovna eina mansrærlu ikki í andsegni til kvinnurærluna, men orsaka av henni, tí at teir siggja, at teir eru noyddir til at taka seg sjálvar upp til nýmetingar, summa-staðni er tað eisini við at bliva ein partur av tí politiska arbeiðinum hærðri; hvør er stóðan hjá monnum, tá ið kvinnurnar broytast? Nú haldi eg, ikki at hatta kjakið er komið til Føroyar, kvinnurærla er har, men fyri mær at siggja, so eru menninir eins fastlæstir í teimum gomlu vaninum sum fyrr.

Hvat er tað so sum forðar bæði manni og kvinnu í at broytast?

Gunnleig: — Tað er samfelagið, ið setur hesi krøv til okkara, at soleiðis skulu vit vera. Tað hevði

jú verið røðuligt um maðurin ikki longur vildi skumpu øll til vikis fyri sjálvar at koma fram og fáa sær eitt statismagarsár, meðan kvinnan ikki longur vildi taka upp eftir honum, samfelagið hjá okkum hevur brúk fyri hasum manslagnum fyri at tað skal virka. Um bæði kvinnur og menn gjørdur uppreistur móti teimum rollum vit verða noydd at spæla, so hevði jú øll samfelagsskipanin farið um koll, burturseg frá tí, at vit øll somul nokk høvdu fingið tað nógv betri saman tá.

Teir skuldu ikki brodera!

Rógvi: — Nú hava vit prátat um tær ymisku ytri umstøðurnar har ið tað verður væntað av okkum, at vit antin eru kvinnur ella menn. Í hesum sambandi kundi eg hugsað mær, at spurt tykkum, um tit halda at gentur og dreingir verða uppald ymiskt?

Malan: — Tað er onki at ivast í! Vit vóru 3 gentur og ein drongur heima. Hann fekk ikki somu uppaling sum vit, t.d. siti eg her og bindi nú, beiggi min dugir ikki at binda, vit eru allar lærdar at binda — tað er bara eitt. So er tað á skúlabonki! Tá ið vit høvdu hondarbeiði, tá høvdu dreingirnir fimleik, og tá ið vit høvdu fimleik, ja, so fingur teir fri, teir skuldu ikki brodera!!

Og so innihaldið í skúlabókunum, tak hasa har, ið verður brúkt dagliga »Les og svara.« har ið tú fyri at svara rætt uppá spurningarnar skalt svara, at mamma bindur, pápi lesur, drongurin spælir við bát og gentan spælir við dukkur og tað er í dag — hvussu tað var, tá ið eg var smágenta, vil eg ikki tala um, tað var ikki mætari, bara tilíkt smátt sum, at tað var heilt natúrligt at smádreingir dálkaðu seg ella tak barnasangirnar!

Rógvi: — Mamma mín, hon seymar og hon bindur, kókar mær og pápa mat, vaskar gólv, eg dálki jú eitt sindur.

Malan: — Tú hon sigur altíð, at einki ger, vátur er, ofta raskur drongur. Sjálvt um hann at vada fer, kortini hann góður er.

— Alt hetta er við til at ávirka okkum til at verða gentir og dreingir við stórum G og stórum D.

Men tað er onki at ivast í, sum ávíst, at tað ikki bert eru foreldrini, ið ávirka okkum til at vera

»gentur« og »dreingir«, men at tað er tann máttin samfelagið er innrættað uppá. Tá ið vit verða so gomul, at vit hava fysikk og matematik og fara at læra mál, tá er tað klárt, at dreingirnir fara tann matematisk/fysiska meðan genturnar fara at lesa mál.

Spurningurin er so hvi tað er soleiðis?

Gunnleig: — Jú, tá ið tær meira teknisku lærugreininir eru fyri, so tosa lærarnir næstan bara við dreingirnir. Hetta ger, at tað hvørki verður væntað av gentunum ella tær verða stuðlaðar til at luttaka, sjálvar fara tær eisini at trúgva uppá, at tær ikki duga hasar lærugreininir, tí tær eru gentur.

Hatta havi eg so í hvussu so er oftani sjálf verið úti fyri, tí mær dámdi væl tær meira teknisku lærugreininir, men slapp ikki framat, tað er ikki fyrr enn nú aftaná, eg dugi at siggja, hvi tað var so...

Rógvi: — Ja, ein av orsøkunum til, at genturnar oftani upp til 7. flokk duga betri enn dreingirnir, og at dreingirnir síðani fara framum ella koma uppá síðuna av teimum hevur jú sína natúrliga forkláring, tað er ikki so nógv orsaka av, at dreingirnir eru blivnir meira búnir.

Genturnar, ið eru vanar at laga seg eftir øðrum, hava klárað seg væl higartil í skúlanum, men nú verða dreingirnir hildnir meira til, tað eru jú teir, ið skulu hava eina útbúgving og forsýrgja eini familju.

Dupultmoralur og hyklari so tað stendur eftir!

Rógvi: — Í Dimmalætting sjálvan valdagin skrivur ein, ið nevnt Hans. Andr. Joensen — ið hevur verið nógv frammi í seinastuni við teimum mest viðgongdu hegrevendu sjónarmiðunum, at hann hevur lisið í Kristeligt Dagblad, at tað eru sosialistiskar kreftir í Føroyum, ið arbeiða fram í móti friari abort, síðani sigur hann, at tað eru allar kvinnurærlurnar, ið arbeiða miðvist fram imóti hesum »ónða« máli; eisini mælir hann øllum »hampe« kvinnum til at melda seg úr hesum felegum. Hvat halda tit um hatta?

Malan: — Fyri tað fyrsta so er tað dupultmoralur og hyklari so tað stendur eftir!

Tað, sum hevði verið besta leiðin, tað var, at sett varð í verk ein dygdargóð kampagna um fribygging, og at hendan gjørdist ókeypis — tað er Framhald á síðu 18